

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г.Шевченка**

Кафедра права, філософії та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Протокол № 1 від «25» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї»

Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність – 054 Соціологія

Освітній ступінь – бакалавр

Форма навчання – денна

Форма підсумкового контролю – залік

2023 – 2024 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології

Протокол № _1_ від « 25» серпня 2023 року.

Розробник програми: к.і.н., ст. викладач, Дорошок Н.А.
Мова навчання – українська.

1. ОПИС ТА ПРЕДМЕТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг Навчальної дисципліни (денна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна Рік підготовки: 2 Семестри: 4 Кількість кредитів ECTS:3	Загальна кількість годин: 150 Шифр та назва спеціальності: 054 Соціологія Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 26 Практичні: 24 Самостійна робота: 100 Вид контролю: залік

Мета дисципліни – засвоєння студентами основних понять дисципліни, теоретичного та практичного матеріалу, що стосується функціонування сім'ї як соціального інституту та малої соціальної групи; оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками соціологічного аналізу проблем сучасної молоді та міжпоколінної взаємодії, формування цілісної системи знань з теорії та практики вивчення молоді в рамках галузевої соціології.

Основними завданнями при вивченні дисципліни є:

- ознайомити студентів з етапами й тенденціями розвитку соціального інституту сім'ї;
- проаналізувати взаємозв'язок між розвитком суспільства та еволюцією інституту сім'ї;
- ознайомити студентів із специфікою досліджень сім'ї у соціології;
- розглянути проблематику шлюбно-сімейних відносин на сучасному етапі розвитку суспільства;
- розкрити соціологічні аспекти сімейної політики;
- сформувати цілісні уявлення про сутність молоді як соціально-демографічної групи, її ролі й місця в суспільному відтворенні;
- надати студентам знання щодо теоретико-методологічних засад соціологічного вивчення молоді, визначення її сутності та специфіки життєдіяльності у суспільстві;
- проаналізувати основні соціальні проблеми, пов'язані з місцем молоді у соціальній структурі, з особливостями її свідомості й поведінки;
- забезпечити необхідні знання про методи емпіричних соціологічних досліджень молоді;

- розкрити сутність механізму соціалізації та виховання молодого покоління, набуття ним соціальної зрілості та становлення молоді як суб'єкта соціальних процесів, зокрема міжпоколінної взаємодії.

Очікувані результати навчання

Загальні компетентності:

- ЗК01.Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
- ЗК03.Здатність працювати у команді.
- ЗК04.Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК05.Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК06.Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК07.Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК09.Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності:

- СК01.Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.
- СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.
- СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.
- СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.
- СК05. Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження.
- СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- СК07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців і нефахівців.
- СК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

Програмні результати навчання:

- PH01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.
- PH02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.
- PH03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.
- PH04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.
- PH05. Вільно спілкуватися державною та іноземною /іноземними мовами усно і письмово з професійних питань.
- PH06. Ефективно використовувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.
- PH07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.
- PH08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.
- PH11. Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефахівців.
- PH12. Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Тематичний план

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	разом	у тому числі				
		л	пр.	лаб.	інд.	срс.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Тема 1. Соціологія сім'ї як галузь соціологічного знання	6	2				4
Тема 2. Теоретичні підходи до вивчення сім'ї як малої соціальної групи та соціального інституту	8	2				6
Тема 3. Етапи історичного розвитку сім'ї як соціального інституту	10	2	2			6
Тема 4. Сім'я як соціальний інститут, її місце в суспільстві	8	2				6
Тема 5. Основні функції сім'ї та їх трансформація в сучасних умовах	8	2				6

Тема 6. Класифікація форм шлюбу в сучасному суспільстві. Диференціація сім'ї: критерії та види	10	2				6
Разом за модуль	50	12	2			34
Модуль 2						
Тема 7. Соціальні ролі, соціальна взаємодія та соціальна стратифікація в системі сімейно-шлюбних відносин.	10	2	2			6
Тема 8. Шлюбна поведінка жінок і чоловіків	10	2	2			6
Тема 9. Сексуальна поведінка жінок і чоловіків	8		2			6
Тема 10. Репродуктивна поведінка в системі сімейно-шлюбних відносин	8		2			6
Тема 11. Етапи формування сімейно-шлюбних відносин і життєвий цикл сім'ї	10	2	2			6
Разом за модуль	46	6	10			30
Модуль 3						
Тема 12. Сімейна соціалізація	10	2	2			6
Тема 13. Молода сім'я: проблеми формування та особливості розвитку в сучасних умовах	10	2	2			6
Тема 14. Сімейна конфліктологія. Розлучення: причини і наслідки	10	2	2			6
Тема 15. Гендерні (соціостатеві) ролі й нерівність жінки в сім'ї та суспільстві	10	2	2			6
Тема 16. Тенденції і проблеми розвитку сімейно-шлюбних відносин у сучасному суспільстві. Особливості функціонування сім'ї та шлюбу в Україні	8		2			6
Тема 17. Проблеми соціального управління у сфері сімейно-шлюбних відносин	8		2			6
Разом за модуль	54	8	12			36
Усього годин	150	26	24			100

3. КОРОТКИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Соціологія сім'ї як галузь соціологічного знання

Соціологія сім'ї як спеціальна соціологічна теорія. Об'єкт і предмет соціології сім'ї та шлюбу. Сім'я як мала соціальна група та соціальний інститут. Проблематика теоретичного аналізу та емпіричних досліджень у соціології сім'ї. Специфіка макро та мікросоціологічних підходів до вивчення сім'ї. Сім'я та шлюб як соціальний інститут і мала соціальна група. Основні категорії і поняття соціології сім'ї. Основні категорії поняття соціології сім'ї. Теоретичні та емпіричні методи дослідження проблем сім'ї й шлюбу. Міжпредметні зв'язки соціології сім'ї.

Тема 2. Теоретичні підходи до вивчення сім'ї як малої соціальної групи та соціального інституту

Типологія теоретичних підходів до вивчення сім'ї та шлюбу. Еволюційна теорія (історико-інституціональна). Функціональний підхід. Конфліктний підхід. Феміністичні теорії. Гендерний аналіз. Соціально-психологічні підходи (символічний інтеракціонізм, теорія соціального обміну, етнометодологія, психоаналіз тощо).

Патріархальна теорія виникнення сім'ї та шлюбу. Роль поглядів Й. Я. Бахофена і Дж. Ф. Мак-Леннана у становленні історичної теорії сім'ї. Історико-функціональний підхід до вивчення сім'ї. Теорія історичної змінності форм сім'ї та шлюбу у працях Л. Морган. Соціобіологічні теорії про походження сім'ї. Теорія сексуального договору.

Структурно-функціональний аналіз сім'ї у працях Е. Дюркгейма, Т. Парсонса, Дж. Мердока, К. Девіса, Е. Гіденса. Проблеми нерівності в сімейно шлюбних стосунках в інтерпретації конфліктних, феміністичних і гендерних теоріях. Б. Фрідан, К. Міллет, Е. Оуклі, Е. Ботт, Х. Хартманн, С. Джеймс, М. Д. Коста, К. Делфі, Д. Леонард, Х. Грехем, Д. Хенмер, Д. Бернард. Теорія символічного інтеракціонізму і психоаналіз як провідні напрями дослідження процесу сімейної соціалізації та сімейної конфліктології. Розвиток теоретичних засад соціології сім'ї в Україні (у дорадянський, радянський і пострадянський періоди).

Тема 3. Етапи історичного розвитку сім'ї як соціального інституту

Історичний характер розвитку сім'ї як соціального інституту. Фамілістична культура і фаміліям. Періодизація історичного розвитку сім'ї. Історичні форми розвитку сім'ї: проміскуїтет, кровноспоріднена сім'я, пуналуальна сім'я, синдіасмічна сім'я, моногамна сім'я.

Доіндустріальний етап розвитку сім'ї. Материнство як основа кровної спорідненості та матріархальних сімейних зв'язків. Виникнення інституту батьківства в контексті розвитку соціальної стратифікації. Давньоримська «фамілія» як історично перша форма моногамної сім'ї. Розширена патріархальна сім'я як основна форма сім'ї у традиційному суспільстві. Позашлюбні сексуальні відносини і проституція як соціальні форми компенсації деривації в традиційній сім'ї (гендерний контекст).

Сім'я на індустріальному етапі розвитку суспільства. Перехід частини функцій сім'ї до інших інститутів (побутової, виховної тощо). Відхід від норми багатодітності. Розширення позасімейних форм життєдіяльності. Скасування обмежень на дошлюбні позашлюбні сексуальні стосунки розлучення.

Виникнення сім'ї сучасного типу. Відмінні риси традиційної та сучасної моделей сім'ї. Егалітарна сім'я. Поняття бархату як партнерського типу відносин між жінками і чоловіками.

Тема 4. Сім'я як соціальний інститут, її місце в суспільстві

Система соціальних інститутів у суспільстві та місце в ній сім'ї. Характеристика сім'ї як соціального інституту. Взаємозв'язки і взаємовплив сім'ї та інших соціальних інститутів: а) сім'я та дошкільні навчальні заклади; б) сім'я та сфера послуг; в) допомога сім'ї з боку підприємства, організацій; взаємовідносини трудового колективу та сім'ї. Перспективи розвитку соціального інституту сім'ї.

Тема 5. Основні функції сім'ї та їх трансформація в сучасних умовах

Функція як засіб реалізації ролі й місця сім'ї в сучасному суспільстві. Сексуально-репродуктивна функція сім'ї. Суперечності процесу відокремлення сексуальної функції від функції дітонародження, догляду та виховання дітей. Соціалізація та виховання як функція сім'ї. Педагогічна культура батьків. Сучасні моделі спілкування між дітьми та батьками. Соціально-статусна функція сім'ї в сучасних умовах як фактор відновлення та трансформації соціальної стратифікації. Економічна та господарсько-побутова функції сім'ї. Науково-технічний прогрес як фактор дерутинізації та креатизації домашньої праці. Побутова техніка і побутова культура сучасної сім'ї.

Посилення комунікативної, дозвільної та культурно-розвиваючої функцій сім'ї. Електронна техніка, комп'ютер як мультимедійна система та інтернет у контексті сімейних культурних комунікацій.

Психорегулятивна, емоційна функція шлюбу та сім'ї. Трансформація культурних кордонів між сімейним і поза сімейним життям сучасних жінок, чоловіків і їхніх дітей. Емоційність і розум, сексуальність і інтимність, родинність і батьківство в сексуально-шлюбній та фамілістичній культурі в сучасному суспільстві. Спосіб життя сім'ї як інтеграційний показник її функціонування. Взаємозв'язок способу життя сім'ї та суспільства загалом.

Тема 6. Класифікація форм шлюбу в сучасному суспільстві.

Диференціація сім'ї: критерії та види

Дошлюбні, шлюбні, та позашлюбні форми сексуальних зустрічей і спілкування між жінками та чоловіками. Громадянський (неформальний) шлюб як форма співжиття жінок і чоловіків: переваги, недоліки та перспективи. Альтернативні форми сімейно-шлюбних відносин. Гомосексуалізм і шлюбні стосунки між лесбіянками і геями: проблеми

визнання, громадянського та соціального діалогу. Еротика, стриптиз і порнографія: аналіз змісту та ролі в сучасній культурі. Проституція: визначення, латентні функції, форми прояву, наслідки і перспективи. Поширення захворювань, що передаються статевим шляхом, ВІЛ/СНІД та проблема легалізації проституції з метою підвищення ефективності соціального контролю за її наслідками. Відмова від практик проституції на основі її всебічного вивчення, аналізу, критики та піднесення сексуальних потреб до рівня кохання і любові до дітей, відповідальності за майбутнє своє, своїх дітей, нащадків.

Соціальний захист репродуктивного здоров'я, материнства та дитинства як загальнолюдських цінностей та основа підтримки інституту сім'ї, а також етичних, духовних основ взаємодії жінок і чоловіків. Спільне проживання і дітонародження як основа розвитку сімейних відносин. Нуклеарна та розширена сім'я. Тенденція нуклеаризації сучасної сім'ї. Неповна сім'я як наслідок розлучення, народження дітей поза шлюбом та інших факторів.

Соціологічний вимір сім'ї та шлюбу: загальне, особливе, та одиночне в сутності сім'ї.

Класова, соціальна та професійна диференціація сімей. Специфіка міської та сільської сім'ї. Етичні аспекти шлюбно-сімейних відносин міжнаціональних шлюбів в Україні. Міжнаціональні шлюби. Досвід соціологічних досліджень міжнаціональних шлюбів в Україні.

Тема 7. Соціальні ролі, соціальна взаємодія та соціальна стратифікація в системі сімейно-шлюбних відносин

Поняття і різновиди сімейної поведінки. Типологізація соціальних ролей в системі сімейно-шлюбних відносин. Специфіка ролей батьків і дітей, дружини і чоловіка, батьків дружини, батьків чоловіка, сестер і братів та ін. Поліфункціональний зміст культурно-символічних комунікацій у шлюбі та сім'ї.

Соціально-психологічні, фізичні, економічні, освітньо-професійні та культурні ресурси акторів у системі шлюбної та сімейної стратифікації. Процес соціального обміну в шлюбних і сімейних системах

Розподіл влади у шлюбних і сімейних структурах. Соціальна нерівність у системі сімейних відносин. Насильство в сім'ї: форми, фактори, рівень поширення. Фізична, сексуальна, економічна та соціально-психічна деривація у шлюбі та сім'ї: наслідки та шляхи подолання. Проблема комунікативних бар'єрів і конфліктів у сучасних шлюбно-сімейних відносинах.

Тема 8. Шлюбна поведінка жінок і чоловіків

Ідеали та цінності сімейно-шлюбної культури сучасного суспільства. Поняття та структура шлюбної поведінки. Ціннісні орієнтації, досвід і практика шлюбної поведінки. Шлюбний вибір: структура та етапи процесу.

Система фільтрів шлюбного вибору: культурні, соціальні, психічні. Поняття полігамії: "серійної моногамії", "жорсткої моногамії". Близькість,

соціальне походження, соціальна атракція, сумісність, рольова гармонія, оцінювання соціально-економічних ресурсів як основа формування шлюбної пари. Шлюбна поведінка як основа для переходу до сексуальної та репродуктивної поведінки і створення сім'ї. Роль дошлюбних чинників у процесі створення сім'ї. Шлюбний контракт від реєстрації шлюбу до підписання угоди.

Тема 9. Сексуальна поведінка жінок і чоловіків

Сексуальна поведінка: мотивація та наслідки. Форми сексуальної поведінки: гетеросексуалізм, гомосексуалізм, бісексуалізм тощо. Визначення норми та девіації у сфері сексуального вибору і сексуальної поведінки. Статеві ролі в сексуальних сценаріях жінок і чоловіків. Сексуальність, еротизм і кохання. Етика та відповідальність у сфері сексуальних відносин і кохання. Близькість, інтимність, довіра та вірність у коханні як піднесення сексуальності жінок і чоловіків у культурі. Сексуальна культура сучасного суспільства як система знань, цінностей, норм і процес соціального контролю у сфері сексуально-репродуктивних стосунків. Сексуальна соціалізація та статеве виховання дітей як основа формування індивідуальної сексуальної культури. Проблеми підліткової сексуальної поведінки в контексті лібералізації дошлюбних відносин. Взаємозв'язок сексуальної поведінки і репродуктивного здоров'я. Актуальність якісного розвитку системи статевого виховання і формування високої сексуально-репродуктивної культури жінок і чоловіків. Відповідальність за здоров'я майбутніх дітей у процесі сексуальної поведінки.

Тема 10. Репродуктивна поведінка в системі сімейно-шлюбних відносин

Репродуктивна поведінка: потреби, мотивація, цінності, норми. Потреба мати дітей як прояв любові до життя і соціальна потреба вищого рівня. Поняття репродуктивної норми. Типологія.

Планування сім'ї як культура репродуктивної поведінки. Контрацепція як форма культурного контролю за наслідками сексуальної поведінки. Створення необхідних умов і визначення сприятливого для здоров'я дитини періоду її зачаття та народження. Вагітність, пологи, догляд за новонародженою дитиною як етапи репродуктивної поведінки. Відповідальність жінок, участь і допомога чоловіків. Медична і соціальна допомога майбутнім мамам, жінкам з маленькою дитиною.

Репродуктивний процес: етапи і форми. Багатодітність, малодітність (одnodітність) і бездітність як усвідомлений вибір жінок і чоловіків. Соціально-економічні, культурні і соціально-психологічні фактори репродуктивної мотивації та репродуктивного вибору кількості та терміну народження дітей.

Форми репродуктивної поведінки залежно від здоров'я та сексуально-репродуктивної культури шлюбних партнерів, умов, якості їхнього життя. Стандартна і проблемна форми репродуктивного процесу. Переривання вагітності (природна і штучна форми аборт), безпліддя і бездітність як

медико-соціальні проблеми. Відмова матері від дитини як травмована репродуктивна мотивація, негативна форма девіації та об'єкт соціально-психологічної допомоги (психотерапії). Превентивна політика держави щодо захисту прав дитини і створення сприятливих умов для реалізації материнства та батьківства. Культура материнства та батьківства: зміст, проблеми формування. Перспективи сексуально-шлюбної соціалізації та культури шлюбних відносин, кохання та любові до дітей.

Тема 11. Етапи формування сімейно-шлюбних відносин і життєвий цикл сім'ї

Основні етапи формування і розвитку сімейно-шлюбних відносин. Дошлюбний період: знайомство, розвиток симпатії й закоханості, зустрічі, зближення і початок сексуально-шлюбних відносин. Спільне проживання, народження дітей як початок і основа сімейного життя.

Життєві цикли сім'ї: стадії бездітності (від одруження), стадія репродуктивного батьківства (від народження першої дитини до народження останньої), стадія прабадьківства (від народження першого онука або онучки та відокремлення дітей від батьків до смерті одного чи обох прабадьків).

Проблеми і неповнота життєвих циклів сім'ї. Кризові (стресові) періоди та ситуації в сімейній кар'єрі: причини, наслідки, шляхи вирішення.

Тема 12. Сімейна соціалізація

Визначення і зміст сімейної соціалізації. Цінності та традиції сімей і сімейно-родинних груп. Виховання як процес передачі сімейних цінностей від батьків до дітей та проблеми їх трансформації. Сталі та динамічні компоненти сімейних субкультур. Моральні цінності як фактор інтеграції членів сім'ї, якості внутрішньосімейних відносин, стабільного розвитку сім'ї.

Основні моделі соціалізації дітей як форми взаємодії між дорослими та дітьми в сім'ї. Традиційна, ліберальна та демократична моделі соціалізації. Проблема конфліктів між батьками та дітьми: форми прояву, фактори розвитку, шляхи вирішення.

Педагогічна культура батьків: зміст, умови формування та фактори розвитку. Взаємозв'язок сімейної соціалізації з іншими інститутами виховання – освітніми закладами, засобами масової інформації, спорту і оздоровлення, дозвілля та відпочинку.

Тема 13. Молода сім'я: проблеми формування та особливості розвитку в сучасних умовах

Молода сім'я як проблема наукового аналізу та об'єкт соціальної політики. Соціально-економічні та житлові проблеми молодого сім'ї. Можливості молодих жінок і чоловіків у процесі поєднання сімейного життя з освітньо-професійною кар'єрою.

Проблеми планування сім'ї, народження дітей і репродуктивне здоров'я жінок і чоловіків.

Сімейне консультування та соціально-психологічна і сексологічна допомога як фактор подолання криз молодій сім'ї та вирішення конфліктів молодого подружжя.

Тема 14. Сімейна конфліктологія. Розлучення: причини і наслідки

Конфлікти в сім'ї: форми, причини, наслідки. Конфлікти між чоловіком і жінкою, між батьками і дітьми, між дітьми, між батьками жінки і чоловіком, між батьками чоловіка і жінкою та ін. Предмет конфліктів: виховання дітей, вирішення економічних і побутових питань, робота і зайнятість, поведінка в суспільстві, сексуальні стосунки, витрати часу, відповідальність та етика. Конфлікти потреб, мотивів і цінностей.

Причини конфліктів: відмінність і нерівність статусів, різниця в рівнях розвитку, субкультурна дистанція, низький або відмінні рівні загальної культури і культури сексуально-шлюбного та сімейного спілкування.

Адиктивні форми поведінки (алкоголізм, наркоманія, сексуальна розбещеність, залежність від комп'ютерних та азартних ігор тощо), аморальність, деградація особистості як фактори розвитку сімейних конфліктів.

Деструктивні наслідки психічної, фізичної та сексуальної форм агресивної поведінки в сім'ї. Соціально-психологічний клімат напруги в сім'ї як травмуючий фактор і причина розлучень.

Основні причини поширення розлучень у сучасному суспільстві: зрада (невірність), алкоголізм, сексуальна, психічна та культурно-ціннісна несумісність, соціально-економічні та домогосподарські проблеми, втручання батьків, відсутність дітей тощо.

Піднесення рівня та якості життя, підтримка цінностей кохання, сім'ї, батьківства та дитинства з боку інституцій освіти й виховання, засобів масової інформації, дозвілля та відпочинку як фактори профілактики сімейних конфліктів, зниження соціально-психічного напруження в сімейному середовищі, суспільстві загалом.

Тема 15. Гендерні (соціостатеві) ролі й нерівність жінки в сім'ї та суспільстві

Генезис гендерного підходу до опису соціально-культурних явищ. Традиційне тлумачення гендерних ролей (Платон, І. Кант, Ф. Гегель, А. Шопенгауер, З. Фрейд та ін.). Передумови виникнення гендерної теорії, її застосування в дослідженнях інституту сім'ї, освіти, засобів масової інформації, громадської думки і т. ін.

Праці С. де Бовуар «Друга стаття» і В. Фрідам «Містика жіночності». Особливості ліберального (помірного), радикального та соціалістичного фемінізму. Історія фемінізму як широкого суспільного руху. Фемінізм та інститут сім'ї.

Нерівність жінок і чоловіків у сферах економіки, політики, управління, сімейно-шлюбних відносин як основа дискримінації жінок.

Проблема подвійної зайнятості жінки на роботі та вдома. Проблема торгівлі жінками. Проблема насильства стосовно жінок. Проблеми чоловіків у сучасному суспільстві: суперечності професійної, економічної та соціальної самореалізації, дискримінація в системі відносин батьківства, вразливість щодо вживання наркотичних речовин тощо.

Становище української жінки в історичному минулому та сьогодні. Політика держави щодо жінки і сім'ї на сучасному етапі розвитку суспільства. Гендерна політика в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Гендерна толерантність і гендерний паритет як основа гармонізації соціокультурних стосунків між жінками та чоловіками.

Тема 16. Тенденції і проблеми розвитку сімейно-шлюбних відносин у сучасному суспільстві. Особливості функціонування сім'ї та шлюбу в Україні

Основна тенденція розвитку сімейно-шлюбних відносин у сучасному суспільстві – становлення демократичних форм взаємодії між жінками та чоловіками, між батьками та дітьми. Проблеми і суперечності трансформації традиційної (патріархальної) моделі сім'ї та шлюбу в егалітарну (біархальну) модель. Посилення вимог сучасних жінок і чоловіків до соціально-психічної атмосфери, матеріально-економічної комфортності сімейного життя. Гедонізація та креатизація сімейного способу життя.

Лібералізація дошлюбних сексуальних стосунків. Поширення практик цивільного шлюбу як спільного проживання без офіційної реєстрації шлюбу.

Зростання кількості розлучень, неповних сімей і повторних шлюбів. Збільшення кількості матерів-одинок і проблема соціального захисту їхніх дітей. Відмова від батьківства і материнства як прояв соціального нездоров'я та духовної кризи суспільства. Зростання кількості одиноких людей. Поширення альтернативних форм сексуально-шлюбних відносин. Падіння рівня життя, зубожіння значної частини населення, соціально-психічна дезадаптація – основа кризи української сім'ї. Руйнація сімей, розлучення, виїзд за кордон жінок і чоловіків, зниження рівня здоров'я дітей і дорослих, алкоголізація населення тощо як прояви та наслідки кризи сімейно-шлюбних стосунків в українському суспільстві. Актуальність посилення уваги з боку політиків і громадськості до проблем сучасної сім'ї, передусім молодого сім'ї.

Тема 17. Проблеми соціального управління у сфері сімейно-шлюбних відносин

Соціальне управління як регуляція соціальних відносин у суспільстві: сутність і специфіка прояву у формуванні розвитку сім'ї. Сім'я як суб'єкт-об'єкт соціального управління: основні характеристики. Співвідношення та взаємодія свідомого і стихійного в управлінні розвитком сім'ї.

Соціальний розвиток сім'ї як складова соціальної системи суспільства. Планування сім'ї як спосіб саморегуляції розвитку сім'ї. Сутність і зміст сімейної політики держави. Державна сімейна політика як чинник трансформації інституту сім'ї. Проблема взаємовідносин сім'ї та держави.

Проблема формування і розвитку державної сімейної політики в сучасній Україні. Законодавче забезпечення та механізми реалізації сімейної політики. Основні положення нового Сімейного кодексу України.

4. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Етапи історичного розвитку сім'ї як соціального інституту

1. Періодизація історичного розвитку сім'ї.
2. Історичні форми розвитку сім'ї: проміскуїтет, кровноспоріднена сім'я, пуналуальна сім'я, синдіасмічна сім'я, моногамна сім'я.
3. Доіндустріальний етап розвитку сім'ї.
4. Материнство як основа кровної спорідненості та матріархальних сімейних зв'язків.
5. Виникнення інституту батьківста в контексті розвитку соціальної стратифікації.
6. Сім'я на індустріальному етапі розвитку суспільства.
7. Виникнення сім'ї сучасного типу.

Тема 2. Соціальні ролі, соціальна взаємодія та соціальна стратифікація в системі сімейно-шлюбних відносин

1. Поняття і різновиди сімейної поведінки.
2. Процес соціального обміну в шлюбних і сімейних системах
 3. Специфіка ролей батьків і дітей, дружини і чоловіка, батьків дружини, батьків чоловіка, сестер і братів та ін.
4. Розподіл влади у шлюбних і сімейних структурах.
5. Насильство в сім'ї: форми, фактори, рівень поширення.
6. Проблема комунікативних бар'єрів і конфліктів у сучасних шлюбно-сімейних відносинах.

Тема 3. Шлюбна поведінка жінок і чоловіків

1. Поняття та структура шлюбної поведінки.
2. Шлюбний вибір: структура та етапи процесу.
3. Система фільтрів шлюбного вибору: культурні, соціальні, психічні.
4. Поняття полігамії: "серійної моногамії", "жорсткої моногамії".
5. Близькість, соціальне походження, соціальна атракція, сумісність, рольова гармонія.
6. Роль дошлюбних чинників у процесі створення сім'ї.
7. Шлюбний контракт від реєстрації шлюбу до підписання угоди.

Тема 4. Сексуальна поведінка жінок і чоловіків

1. Сексуальна поведінка: мотивація та наслідки.
2. Статеві ролі в сексуальних сценаріях жінок і чоловіків.
3. Сексуальність, еротизм і кохання.
4. Етика та відповідальність у сфері сексуальних відносин і кохання.
5. Сексуальна культура сучасного суспільства.

6. Сексуальна соціалізація та статеве виховання дітей як основа формування індивідуальної сексуальної культури.
7. Взаємозв'язок сексуальної поведінки і репродуктивного здоров'я.

Тема 5. Репродуктивна поведінка в системі сімейно-шлюбних відносин

1. Репродуктивна поведінка: потреби, мотивація, цінності, норми.
2. Потреба мати дітей як прояв любові до життя і соціальна потреба вищого рівня.
3. Планування сім'ї як культура репродуктивної поведінки.
4. Контрацепція як форма культурного контролю за наслідками сексуальної поведінки.
5. Репродуктивний процес: етапи і форми.
6. Багатодітність, малодітність (одnodітність) і бездітність як усвідомлений вибір жінок і чоловіків.
7. Культура материнства та батьківства: зміст, проблеми формування.

Тема 6. Етапи формування сімейно-шлюбних відносин і життєвий цикл сім'ї

1. Основні етапи формування і розвитку сімейно-шлюбних відносин.
2. Дошлюбний період: знайомство, розвиток симпатії й закоханості, зустрічі, зближення і початок сексуально-шлюбних відносин.
3. Спільне проживання, народження дітей як початок і основа сімейного життя.
4. Життєві цикли сім'ї. Проблеми і неповнота життєвих циклів сім'ї.
5. Кризові (стресові) періоди та ситуації в сімейній кар'єрі: причини, наслідки, шляхи вирішення.

Тема 7. Сімейна соціалізація

1. Визначення і зміст сімейної соціалізації.
2. Цінності та традиції сімей і сімейно-родинних груп.
3. Виховання як процес передачі сімейних цінностей від батьків до дітей та проблеми їх трансформації.
4. Основні моделі соціалізації дітей як форми взаємодії між дорослими та дітьми в сім'ї.
5. Традиційна, ліберальна та демократична моделі соціалізації.
6. Проблема конфліктів між батьками та дітьми: форми прояву, фактори розвитку, шляхи вирішення.
7. Педагогічна культура батьків: зміст, умови формування та фактори розвитку.

Тема 8. Молода сім'я: проблеми формування та особливості розвитку в сучасних умовах

1. Молода сім'я як проблема наукового аналізу та об'єкт соціальної політики.
2. Соціально-економічні та житлові проблеми молоді сім'ї.

3. Можливості молодих жінок і чоловіків у процесі поєднання сімейного життя з освітньо-професійною кар'єрою.
4. Проблеми планування сім'ї.
5. Народження дітей і репродуктивне здоров'я жінок і чоловіків.
6. Кризові періоди молоді сім'ї та вирішення конфліктів подружжя.

Тема 9. Сімейна конфліктологія. Розлучення: причини і наслідки

1. Конфлікти в сім'ї: форми, причини, наслідки.
2. Конфлікти між чоловіком і жінкою, між батьками і дітьми, між дітьми, між батьками жінки і чоловіком, між батьками чоловіка і жінкою та ін.
3. Предмет конфліктів. Конфлікти потреб, мотивів і цінностей.
4. Адиктивні форми поведінки як фактори розвитку сімейних конфліктів.
5. Деструктивні наслідки психічної, фізичної та сексуальної форм агресивної поведінки в сім'ї.
6. Основні причини поширення розлучень у сучасному суспільстві.
7. Фактори профілактики сімейних конфліктів.

Тема 10. Гендерні (соціостатеві) ролі й нерівність жінки в сім'ї та суспільстві

1. Традиційне тлумачення гендерних ролей (Платон, І. Кант, Ф. Гегель, А. Шопенгауер, З. Фрейд та ін.).
2. Історія фемінізму як широкого суспільного руху. Фемінізм та інститут сім'ї.
3. Нерівність жінок і чоловіків у сферах економіки, політики, управління, сімейно-шлюбних відносин.
4. Проблема подвійної зайнятості жінки на роботі та вдома.
5. Проблема торгівлі жінками.
6. Проблема насильства стосовно жінок.
7. Проблеми чоловіків у сучасному суспільстві: суперечності професійної, економічної та соціальної самореалізації, дискримінація в системі відносин батьківства, вразливість щодо вживання наркотичних речовин тощо.
8. Становище української жінки в історичному минулому та сьогодні.

Тема 11. Тенденції і проблеми розвитку сімейно-шлюбних відносин у сучасному суспільстві. Особливості функціонування сім'ї та шлюбу в Україні

1. Проблеми і суперечності трансформації традиційної (патріархальної) моделі сім'ї та шлюбу в егалітарну (біархальну) модель.
2. Гедонізація та креатизація сімейного способу життя.
3. Лібералізація дошлюбних сексуальних стосунків.
4. Поширення практик цивільного шлюбу як спільного проживання без офіційної реєстрації шлюбу.
5. Відмова від батьківства і материнства як прояв соціального нездоров'я та духовної кризи суспільства.

6. Зростання кількості самотніх людей в українському суспільстві.

Тема 12. Проблеми соціального управління у сфері сімейно-шлюбних відносин

1. Соціальне управління як регуляція соціальних відносин у суспільстві.
2. Сім'я як суб'єкт-об'єкт соціального управління.
3. Соціальний розвиток сім'ї як складова соціальної системи суспільства.
4. Планування сім'ї як спосіб саморегуляції розвитку сім'ї.
5. Сутність і зміст сімейної політики держави.
6. Законодавче забезпечення та механізми реалізації сімейної політики.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Соціологія сім'ї як галузь соціологічного знання.

1. Соціологія сім'ї як спеціальна соціологічна теорія.
2. Основні поняття та категорії соціології сім'ї.

Тема 2. Теоретичні підходи до вивчення сім'ї як малої соціальної групи та соціального інституту

1. Основні напрями досліджень проблем сім'ї.
2. Проблематика теоретичного аналізу і емпіричних досліджень у соціології сім'ї.

Тема 3. Етапи історичного розвитку сім'ї як соціального інституту

- 1.Періодизація історичного розвитку сім'ї та шлюбу. Фамілістична культура і фаміліям.
- 2.Історичні форми розвитку сім'ї: проміскуїтет, кровноспоріднена сім'я, пуналуальна сім'я, синдіасмічна сім'я, моногамна сім'я.

Тема 4. Сім'я як соціальний інститут, її місце в суспільстві

1. Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група.
2. Структура сім'ї.

Тема 5. Основні функції сім'ї та їх трансформація в сучасних умовах

1. Дозвільна та психорегулятивна функції сім'ї.
2. Матеріально-економічна функція сім'ї

Тема 6. Класифікація форм шлюбу в сучасному суспільстві.

Диференціація сім'ї: критерії та види

1. Класифікація форм сімейно-шлюбних стосунків.
2. Ідеали та цінності сімейно-шлюбних стосунків.

Тема 7. Соціальні ролі, соціальна взаємодія та соціальна стратифікація в системі сімейно-шлюбних відносин.

1. Типологізація соціальних ролей в системі сімейно-шлюбних відносин.
2. Соціальна нерівність у системі сімейних відносин.

Тема 8. Шлюбна поведінка жінок і чоловіків

1. Шлюбна поведінка жінок і чоловіків.
2. Проблеми поширення альтернативних форм сексуальної та шлюбної поведінки.

Тема 9. Сексуальна поведінка жінок і чоловіків

1. Сексуальна поведінка жінок і чоловіків.
2. Проблеми сексуального насильства у сучасному суспільстві.

Тема 10. Репродуктивна поведінка в системі сімейно-шлюбних відносин

1. Репродуктивна поведінка жінок і чоловіків .
2. Проблеми репродуктивного здоров'я жінок і чоловіків. Проблеми планування сім'ї.

Тема 11. Етапи формування сімейно-шлюбних відносин і життєвий цикл сім'ї

1. Життєві цикли сім'ї.
2. Проблеми і неповнота життєвих циклів сім'ї. Кризові (стресові) періоди та ситуації в сімейній кар'єрі: причини, наслідки, шляхи вирішення.

Тема 12. Сімейна соціалізація

1. Сімейна соціалізація: форми, агенти, етапи.
2. Основні моделі соціалізації дітей як форми взаємодії дорослих і дітей в сім'ї. Традиційна, ліберальна та демократична моделі соціалізації.

Тема 13. Молода сім'я: проблеми формування та особливості розвитку в сучасних умовах

1. Молода сім'я: проблеми формування та особливості розвитку в сучасних умовах.
2. Тенденції і проблеми розвитку сімейно-шлюбних стосунків у сучасному суспільстві.

Тема 14. Сімейна конфліктологія. Розлучення: причини і наслідки

1. Конфлікти в сімейно-шлюбній сфері.
2. Розлучення: причини та наслідки.

Тема 15. Гендерні (соціостатеві) ролі й нерівність жінки в сім'ї та суспільстві

1. Гендерний аналіз проблем сім'ї.
2. Сім'я та професійна діяльність жінок.

Тема 16. Тенденції і проблеми розвитку сімейно-шлюбних відносин у сучасному суспільстві. Особливості функціонування сім'ї та шлюбу в Україні

1. Проблеми рівня та якості життя сучасних сімей.

2. Особливості функціонування сім'ї та шлюбу в Україні.

Тема 17. Проблеми соціального управління у сфері сімейно-шлюбних відносин

1. Сім'я як об'єкт соціальної політики та соціального управління.
2. Державна сімейна політика як чинник трансформації інституту сім'ї.

6. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

Рівень теоретичної підготовки студента визначається під час його усної відповіді на теоретичні питання на практичних заняттях і під час складання заліку та оцінюється за наступними критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота та змістовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Студент може отримати **5 балів** («відмінно») якщо у повному обсязі опрацював програмовий матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння соціальних явищ і процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, аналізувати інформацію на теоретичному та емпіричному рівні. Самостійна робота виконана у повному обсязі.

Студент може отримати **4 бали** («добре») коли вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, посібників; може дати визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; може узагальнювати та застосовувати набуті знання. Самостійна робота виконана з незначними неточностями.

Студент може отримати **3 бали** («задовільно»), якщо загалом самостійно відтворює програмовий матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, але у викладеному матеріалі є прогалини; виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка. Самостійна робота виконана фрагментарно, із значними зауваженнями.

Студент може отримати **2 бали** («задовільно»), якщо за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито. Самостійна робота виконана фрагментарно, із значними зауваженнями.

Студент може отримати **1 бал** («незадовільно») студент має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, головний зміст матеріалу не розкрито. Самостійна робота не виконана або, виконана неправильно.

Рівень володіння професійно-методичними вміннями визначається під час виконання практичного завдання, при виконанні завдань самостійної роботи, під час складання заліку та оцінюється за наступними критеріями:

- точність та повнота виконання практичного завдання;
- обґрунтованість аналізу конкретної теми з точки зору її відповідності принципам навчання, вимогам поетапного формування навичок і вмінь.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями і підготовленим інструментарієм;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримувати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконувати самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до заліку;
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дефлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати **впродовж двох** тижнів після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальний графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 р.

(https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOn49g08VcMd_XsZHGyYNpm5LPs/view). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7
6	6	6	6	6	6	6

T8	T9	T10	T11	T12	К	З	
6	6	6	6	6	3	25	100

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на практичному занятті	12	4	до 48
Самостійна робота	12	2	до 24
Підсумкова контрольна робота	1	5	до 3
Усього			до 75
Залік	1		до 25
Разом			до 100

8. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ESTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ESTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C	задовільно	
68-74	D		
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Соціологія сім'ї та шлюбу як галузь соціологічного знання.
2. Сім'я як мала соціальна група та соціальний інститут і предмет соціології сім'ї та шлюбу.

3. Проблематика теоретичного аналізу і емпіричних досліджень у соціології сім'ї.
4. Специфіка макро і мікросоціологічних підходів до вивчення сім'ї.
5. Основні категорії й поняття соціології сім'ї.
6. Міжпредметні зв'язки соціології сім'ї.
7. Типологія теоретичних підходів до вивчення сім'ї.
8. Патріархальна теорія виникнення сім'ї та шлюбу. Роль поглядів Й. Я. Бахофена і Дж. Ф. Мак-Леннана у становленні історичної теорії сім'ї.
9. Теорія історичної змінності форм сім'ї та шлюбу в працях Л. Моргана.
10. Соціобіологічні теорії про походження сім'ї та шлюбу. Теорія сексуального договору.
11. Структурно-функціональний аналіз сім'ї та шлюбу в працях Е. Дюркгейма, Т. Парсонса, Дж. Мердока, К. Девіса, Е. Гіденса.
12. Проблеми нерівності в сімейно-шлюбних стосунках в інтерпретації конфліктних, феміністичних і гендерних теоріях Б. Фрідан, К. Міллет, Е. Оуклі та ін.
13. Теорія символічного інтераціоналізму і психоаналіз як провідні напрями дослідження процесу сімейної соціалізації та сімейної конфліктології.
14. Розвиток теоретичних засад соціології сім'ї в Україні на сучасному етапі.
15. Періодизація історичного розвитку сім'ї та шлюбу. Фамілістична культура і фаміліям.
16. Історичні форми розвитку сім'ї: проміскуїтет, кровноспоріднена сім'я, пуналуальна сім'я, синдіасмічна сім'я, моногамна сім'я.
17. Доіндустріальний етап розвитку сім'ї. Сім'я на індустріальному етапі розвитку суспільства. Перехід частини функцій сім'ї до інших інститутів (побутової, виховної тощо). Відхід від норми багатодітності. Розширення позасімейних форм життєдіяльності. Скасування обмежень на дошлюбні, позашлюбні сексуальні стосунки, розлучення.
18. Виникнення сім'ї сучасного типу. Відмінні риси традиційної та сучасної моделей сім'ї.
19. Егалітарна сім'я. Поняття бархату як партнерського типу стосунків між жінками та чоловіками.
20. Система соціальних інститутів у суспільстві та місце в ній сім'ї.
21. Характеристика сім'ї як соціального інституту. Взаємозв'язки і взаємовплив сім'ї та інших соціальних інститутів.
22. Перспективи розвитку соціального інституту сім'ї.
23. Основні функції сім'ї, їх трансформація в сучасних умовах.
24. Сексуально-репродуктивна функція сім'ї.
25. Соціалізація та виховання як функція сім'ї.
26. Економічна та господарсько-побутова функції сім'ї.
27. Комунікативна, дозвільна та культурно-розвиваюча функції сім'ї.
28. Психорегулятивна, емоційна функції шлюбу та сім'ї.

29. Трансформація культурних кордонів між сімейним і поза сімейним життям сучасних жінок, чоловіків та їхніх дітей.
30. Спосіб життя сім'ї як інтеграційний показник функціонування сім'ї.
31. Класифікація форм шлюбу в сучасному суспільстві.
32. Дошлюбні, шлюбні та позашлюбні форми сексуальних зустрічей і спілкування між жінками і чоловіками.
33. Громадянський (неформальний) шлюб як форма співжиття жінок і чоловіків: переваги, недоліки, перспективи.
34. Альтернативні форми сімейно-шлюбних відносин.
35. Еротика, стриптиз і порнографія: аналіз змісту та ролі в сучасній культурі.
36. Проституція: визначення, латентні функції, форми прояву, наслідки і перспективи.
37. Соціальний захист репродуктивного здоров'я, материнства та дитинства як загальнолюдських цінностей і як основа підтримки інституту сім'ї.
38. Спільне проживання та дітонародження як основа розвитку сімейних відносин.
39. Нуклеарна та розширена сім'я. Тенденція нуклеаризації сучасної сім'ї.
40. Неповна сім'я як наслідок розлучення, народження дітей поза шлюбом та інших факторів.
41. Соціологічний вимір сім'ї та шлюбу: загальне, особливе та одиночне в сутності сім'ї.
42. Класова, соціальна та професійна диференціація сімей.
43. Специфіка міської та сільської сім'ї.
44. Етнічні аспекти шлюбно-сімейних стосунків міжнаціональних шлюбів в Україні. Міжнаціональні шлюби.
45. Поняття та різновиди сімейної поведінки. Типологізація соціальних ролей в системі сімейно-шлюбних відносин.
46. Поліфункціональний зміст культурно-символічних комунікацій у шлюбі та сім'ї.
47. Соціально-психологічні, фізичні, економічні, освітньо-професійні та культурні ресурси акторів у системі шлюбної та сімейної стратифікації. Процес соціального обміну в шлюбних і сімейних системах.
48. Розподіл влади у шлюбних і сімейних структурах. Соціальна нерівність у системі сімейних відносин.
49. Насильство в сім'ї: форми, фактори та рівень поширення.
50. Фізична, сексуальна, економічна та соціально-психічна деривація в шлюбі та сім'ї: наслідки і шляхи подолання.
51. Проблема комунікативних бар'єрів і конфліктів у сучасних шлюбно-сімейних відносинах.
52. Шлюбна поведінка жінок і чоловіків.
53. Ідеали та цінності сімейно-шлюбної культури сучасного суспільства.
54. Поняття та структура шлюбної поведінки.

- 55.Шлюбний вибір: структура та етапи процесу. Система фільтрів шлюбного вибору: культурні, соціальні, психічні.
- 56.Поняття полігамії: «серійної моногамії», «жорсткої моногамії».
- 57.Шлюбна поведінка як основа для переходу до сексуальної та репродуктивної поведінки і створення сім'ї.
- 58.Роль дошлюбних чинників у процесі створення сім'ї.
- 59.Шлюбний контракт від реєстрації шлюбу до підписання угоди.
- 60.Сексуальна поведінка: форми, мотивація, наслідки.
- 61.Визначення норми та девіації у сфері сексуального вибору і сексуальної поведінки.
- 62.Статеві ролі в сексуальних сценаріях жінок і чоловіків. Сексуальність, еротизм і кохання.
- 63.Етика та відповідальність у сфері сексуальних стосунків і кохання.
- 64.Сексуальна культура сучасного суспільства як система знань, цінностей, норм і процес соціального контролю у сфері сексуально-репродуктивних стосунків.
- 65.Сексуальна соціалізація та статеве виховання дітей як основа формування індивідуальної сексуальної культури.
- 66.Проблеми підліткової сексуальної поведінки в контексті лібералізації дошлюбних відносин.
- 67.Взаємозв'язок сексуальної поведінки і репродуктивного здоров'я. Актуальність якісного розвитку системи статевого виховання.
- 68.Репродуктивна поведінка: потреби, мотивація, цінності та норми.
- 69.Планування сім'ї як культура репродуктивної поведінки.
- 70.Контрацепція як форма культурного контролю за наслідками сексуальної поведінки.
- 71.Вагітність, пологи, догляд за новонародженою дитиною як етапи репродуктивної поведінки. Репродуктивний процес: етапи і форми.
- 72.Багатодітність, малодітність (одnodітність) і бездітність як усвідомлений вибір жінок і чоловіків.
- 73.Соціально-економічні, культурні та соціально-психологічні фактори репродуктивної мотивації та репродуктивного вибору.
- 74.Стандартна і проблемна форми репродуктивного процесу.
- 75.Культура материнства та батьківства: зміст, проблеми формування. Перспективи сексуально-шлюбної соціалізації та культури шлюбних стосунків, кохання й любові до дітей.
- 76.Основні етапи формування і розвитку сімейно-шлюбних стосунків.
- 77.Життєві цикли сім'ї.
- 78.Проблеми і неповнота життєвих циклів сім'ї. Кризові (стресові) періоди та ситуації в сімейній кар'єрі: причини, наслідки, шляхи вирішення.
- 79.Визначення і зміст сімейної соціалізації.
- 80.Основні моделі соціалізації дітей як форми взаємодії дорослих і дітей в сім'ї. Традиційна, ліберальна та демократична моделі соціалізації.

81.Педагогічна культура батьків: зміст, умови формування та фактори розвитку.

82.Молода сім'я: проблеми формування та особливості розвитку в сучасних умовах.

83.Розлучення: причини і наслідки.

84.Конфлікти в сім'ї: форми, причини, наслідки.

85.Нерівність жінок і чоловіків у сферах економіки, політики, управління, сімейно-шлюбних відносин як основа дискримінації жінок.

86.Гендерна політика в Україні: проблеми та перспективи розвитку.

87.Гендерна толерантність і гендерний паритет як основа гармонізації соціокультурних стосунків між жінками і чоловіками.

88.Тенденції і проблеми розвитку сімейно-шлюбних стосунків у сучасному суспільстві.

89.Особливості функціонування сім'ї та шлюбу в Україні.

90.Проблеми соціального управління у сфері сімейно-шлюбних стосунків.

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Зміст і методичні матеріали до семінарських занять; завдання для поточного контролю знань (тести); перелік питань для підсумкового контролю знань (залік); конспект лекцій.

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бабенко Н. Б. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. — К.: ДАКККиМ, 2004.
2. Батьки і діти: соціальне самопочуття в українських сім'ях.— К., 2000.
3. Вакуленко С. М. Соціологія сім'ї: Навч.-метод. посіб.—Харків, 2003.
4. Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві.—К., 2003.
5. Глазунов С. В. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. — Дніпропетровськ, 2000.
6. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. — К., 1999.
7. Лукашевич М.П., Шандор Ф.Ф. Соціологія сім'ї: підручник / М.П. Лукашевич, Ф.Ф. Шандор. —К. : Знання, 2013.
8. Міллет К. Сексуальна політика. — К., 1998.
9. Медіна Т. В. Сексуальна функція молоді української сім'ї: соціологічний аспект // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2000. №2. — С. 78–96.
10. Медіна Т. В. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. — Чернівці: Рута, 2006.
11. Молода сім'я: Проблеми становлення та розвитку: Тематична державна доповідь про становище сімей в Україні за Підсумками 2002 року. — К., 2003.
12. Піча В. М. Соціологія сім'ї: Матеріали до лекцій з курсу «Соціологія».— Львів, 1995.

13. Психологія сім'ї : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко, Н.І. Погорільська. – К.: НАУ, 2011. – 271 с.
14. Психологія сім'ї: навч. посібник / [Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А., Мисник С.О., Савченко Ю.Ю. та ін.]; за заг. ред. В.М. Поліщука. [2-е вид.]. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 282 с.
15. Психологія сімейних взаємин: навч. посіб. / [М.С. Корольчук, ПП. Криворучко, В.І. Осьодло та ін.]; заг. ред. М.С. Корольчука. – К.: Ніка - Центр, 2010. – 296 с.
16. Седих К.В. Психологія сім'ї : навч. посіб. / К.В. Седих. К. : ВЦ «Академія», 2015. – 192 с.
17. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. К.: ТОВ «Основа. -Принт», 2009.
18. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. / О. А. Столярчук. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. – 136 с.
19. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. — К., 2003.
20. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття.—К., 1999.
21. Українське суспільство. 1992–2002 (соціологічний моніторинг). — К., 2003.
22. Щербань П. М. Національне виховання в сім'ї. — К., 2000.

Додаткова:

1. Алексєнко Т. Ф. Педагогічні проблеми молоді сім'ї / АПН України, Ін-т педагогіки. — К., 1997.
2. Бріш К.Г. Розлади прив'язаності: від теорії до терапії: (посібник) / К.Г. Бріш. – Львів, 2012. – 314 с.
3. Говорун Т.В. Стать та сексуальність: психологічний ракурс : [навч. посіб.] / Т.В. Говорун, О.М. Кікінежді. –Т.: Навчальна книга. – Богдан, 1999. – 384 с.
4. Практикум з соціології. Навчальний посібник. За ред. проф. Пічі В. М. "Новий Світ - 2000". Львів, 2004.
5. Спеціальні та галузеві соціології: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. Київ. Каравела, 2003.
6. Родина в житті людини: Семиченко В. А., Заслуженюк В. С. // Семиченко В. А., Заслуженюк В. С. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник. – К.: Веселка, 1998. – 327 с.
7. Таран Л. Жінка — чоловік: долаючи стереотипи. Статті інтерв'ю. — К.: Факт, 2002.